

Fra Centralafrika.

Geografisk Tidsskrift, Bind 22 (1913)

Link til pdf:

http://img.kb.dk/tidsskriftdk/pdf/gto/gto_0022-PDF/gto_0022_68776.pdf

Link til website:

<http://tidsskrift.dk/visning.jsp?markup=&print=no&id=68776>

pdf genereret den : 22/5-2008

—76,¹⁾ Lægerne Møller og Schneider, samt Kaptajn Sødring, hvilke alle tre, den sidste som Chef, var ude med det af Grossererne Jakob Holm & Sønner i Aarene 1840—43 udrustede Sydhavs Hvalfangerskib, Løjtnant H. G. S. Olrik af Marinen,²⁾ Fotograf Schourup, som i Aarene ved 1870 var bosat i Port Adelaide, Købmand C. L. Christensen, der ca. 1877—78 var bosat i Sandhorst i Kolonien Victoria, Herr Hans Langkilde, der ca. 1883—84 var bosat paa Samoaerne, Herr T. A. Boesen, der ca. 1876—77 var bo-

¹⁾ Smidt blev udnævnt til dansk Konsul for Selskabsøerne med Sæde i Papiti paa Tahiti 1871, afskedigedes i Naade 1893.

²⁾ Død som Premierløjtnant 1876.

sat i Sydney, Herr Petersen (fra Bælum) der ca. 1887 bestyrede et Perlefiskeri ved Øen Api i Ny Hebriderne for Handelshuset Godefroy i Hamburg, den danske Konsul R. Strelitz¹⁾ i Freemantle, ved Mundingen af Svanelloden i det s. v. Avstralien, Bogtrykker D. Thaanum, der var bosat i Hilo paa Hawaji og var hjemme paa Besøg i Danmark 1906, Fru Anna Aalberg, der er gift med en Bogholder paa en Sukkerplantage ved Lahama paa Øen Maui (Sandwichøerne) o. fl.

Decbr. 1912.

¹⁾ Strelitz udnævntes 1897 til dansk Vicekonsul, 1900 til dansk Konsul i Freemantle, hvilken Post han endnu beklæder.

Fra Centralafrika.

Af

V. Willemoës d'Obry, Hydrographe en Chef i Belgisk Congo.

VI. Sygdom.

Nu er de tidligere saa frygtede Sygdomme jo ikke mere anset som særlig farlige. Men for en halv Snes Aar siden var de Aarsagen til, at man betragtede Congo som et Land, hvor en Evropæer i Grunden var viet til Døden, og hvor de Tilfælde, da man saa en af Congofarerne igen i hel sund Tilstand, var en Undtagelse, næsten et Mirakel.

Man kendte Sygdommene, men ikke altid Aarsagen og, hvad der selvfølgelig var det værste: man kendte ikke Helbredelses- og Forebyggelsesmidlerne.

Det er jo ret ejendommeligt at se, at en halv Snes Aar, selv i vor hastende Tidsalder, kan for en hel Klasse Sygdomme frembringe saa store Resultater som det sidste Decenium har gjort det for de fire specielle Tropesygdomme, Evropæerne var udsatte for i Centralafrika.

Disse fire Sygdomme er Sovesyge, Dysenteri, Hæmoglobinuri og Malaria.

For Sovesygens Vedkommende vidste man intet.

En Kommission blev i 1903-04 udsendt fra Selskabet i Liverpool, Lægerne Dott og Dutton samt, som attacheret for Congostaten, Koloniens nuværende Generallæge Dr. Heiberg. Hidtil har man vist kun fundet Tsetsefluen som Sygdommens Udbreder, og heldigvis er det kun en meget ringe Del af disse

Fluer, der er inficerede, ellers vilde næppe mange hvide eller sorte langs Floderne undgaa Sygdommen.

Saalænge den endnu er i sit første Stadium, synes en fuldstændig Helbredelse mulig. Men er Rygmarven først alvorlig angrebet, kan man kun forsinke Sygdommens Tiltagen og iøvrigt uskadeliggøre de angrebne Syge ved Indsprøjtninger med Atoxylpræparat.

For Tiden kan ingen Hvid forlade Congo uden at have været underkastet en Lægeundersøgelse, og ingen Sort — hverken Besætning eller Passagerer kan indskibes uden Sundhedspas.

Dysenteri er jo kendt overalt i Verden og skyldes en Parasit, der har været anset som meget vanskelig at dræbe uden at ødelægge de angrebnes Organer. Som Middel anvendes det indiske Ko-Sam, der er udmærket, naar det tages paa rette Maade. Det vil sige i tilstrækkelig stor Dosis.

Forøvrigt eksisterer der nu et nyt og meget radikalt Middel, fundet eller i hvert Fald demonstreret i Paris af Dr. Chauffard, og som bestaar af et Emetinepræparat, der ved Indsprøjtning fuldstændig udrydder Amiberne.

Men først og fremmest er der Feberen, Mala-

ria-Feberen, og den Sygdom, der undertiden udvikler sig af Malaria, den saakaldte Hæmaturi.¹⁾

Det var altid Feberen, man hørte om fra Congo, Klimatfeberen eller Sumpfeberen.

Jeg husker tydelig fra min Barndom min Onkel, der havde tilbragt en stor Del af sit Liv i Indien, og som, naar han var hjemme paa Besøg, havde Anfald af »Klimatfeber«.

Det var noget meget uhyggeligt. Man talte uvilkaarlig sagte og langsomt, naar denne Sygdom blev nævnet. Det var ligesom, man maatte forskrive sig til denne Svøbe, hvis man vilde have nogen af de tropiske Egenes Hemmeligheder.

Senere hørte jeg Tale om Stanley, der var gul i Ansigtet af disse Rejser i Afrika og led af Klimatfeber efter sin Hjemkomst til Evropa.

Man talte om Kinin som det eneste Middel; men hvormange troede paa det.

At forebygge Malaria ved Hjælp af Kinin var der endnu ikke rigtig Tro til; man vilde helbrede den, og det er netop det, der er vanskeligt.

Der var for en halv Snes Aar siden en dansk Skibskaptajn, som sjælden led af Feber selv, men som saa megen Sygdom og Elendighed ombord i sin Damper, der førte de nys ankomne Evropæere op ad Floden. Mange af Passagererne naaede ikke en Gang deres Bestemmelsessted, men døde undervejs. Og denne Mand havde ingen Tro til Kinin, som han selv aldrig tog.

»Naj —« sagde han engang til mig paa sit rene Nyboderkøbenhavnsk, »tro De maj — en god Konjakker er Faneme den bedste Febermikstur!«.

Den Teori har maaske slaaet mange ihjel.

Malaria var jo ikke ukendt i Evropa — baade i Belgien og — navnlig i Italien kendte man den forlængst. Men den Feber, man undertiden kunde møde i Congo, udviklede sig med en saa rivende Hastighed, at Temperaturen i Løbet af et Par Timer kunde stige til 40, 41 ja selv til 42 Grader, og selv om der til Tider var en Læge tilstede, saa var Forholdene jo ikke, navnlig paa Rejserne, saaledes, at man kunde bekæmpe Sygdommen med Held eller blot med Udsigt til Held.

Og i mange, altfor mange Tilfælde var det ogsaa hurtlig forbi.

Saa hed det sig, at vedkommende var død af en »fièvre pernicieuse«.

¹⁾ egentlig en Komplikation af Koldfeber og Hæmoglobinuri.

Jeg spurgte engang en Læge, hvad man egentlig forstod ved denne specielle Benævnelse. Han svarede meget kort:

»Det er Malaria, naar man dør af den.«

Forklaringen viser den Usikkerhed, der herskede.

Nu har hver Læge i Congo sit Mikroskop, og ved et Sygdomstilfælde, naar det da ikke netop drejer sig om Benbrud eller lignende, bliver der straks taget en Blodprøve til Undersøgelse.

For 10 Aar siden var der ikke mange Mikroskoper i Congo.

Der kom først rigtig System i Malariaens Behandling — og navnlig Forebyggelse, da den berømte Dr. Robert Koch offentliggjorde sine Erfaringer fra sin Rejse i Afrika i 1904—05, under hvilken han særlig havde beskæftiget sig med bakteriologiske Undersøgelser af Malaria, Sovesygen og den saakaldte »Schwarzwasserfiebers«, der i Congo kaldtes for Hæmaturi.

Den profylaktiske Kininbehandling blev hurtigt gennemført, og Dødsfald som Følge af Malaria er i de sidste Aar ret sjældne.

Imidlertid var man dog allerede før Aaret 1900 kommen saa vidt, at man tog Kinin for at undgaa Feber, og jeg har selv i de første atten Maaneder af mit Ophold i Congo taget omkring tyve Centigram om Dagen og var aldrig syg.

Saa traf jeg i 1904, forinden jeg gik til Diloosøen, en italiensk Læge, der raadede mig fra at tage al den Kinin. Han anbefalede mig kun at tage Kinin, naar Feberen var konstateret, men saa ogsaa i store Doser, 2 à 3 Gram om Dagen.

Desværre fulgte jeg dette Raad i de følgende atten Maaneder, og jeg havde i den Tid fire Anfald af Malaria, der alle fire endte med Hæmaturi, sikkert fremkaldte ved de store Doser Kinin, jeg tog under Feberanfaldene. *

I Begyndelsen af 1906, medens jeg endnu var svag efter det sidste Anfald, læste jeg det af Professor Koch i Berlin holdte Foredrag om Malaria og Hæmaturi, og jeg fulgte saa siden den af ham anbefalede Metode med Hensyn til Kinin som Forebyggelsesmiddel.

Denne Metode, noget modificeret, har jeg siden da fulgt, og har i de forløbne 8 Aar aldrig

haft Feber, ligesom der iøvrigt ikke en eneste Gang ved de Blodundersøgelser, jeg lod foretage i Congo og i Evropa, har været konstateret Tilstedeværelsen af Sygdomsspirer i Blodet.

Personlig er jeg overbevist om, at man kan undgaa at faa Malaria ved at forhindre Malariabacillernes Udvikling. Undgaa at blive stukket af de Myg, der udbreder Sygdommen — det kan man næppe.

Den første Gang, jeg havde en Hæmaturi, var jeg ganske sikker paa, at det maatte ende med Døden.

Denne Sygdom havde krævet mange Ofre i Congo, og man talte sjælden om Helbredelsen uden at nævne Lægens Navn med Respekt.

Det var i Juli 1904, at jeg efter en to Dages stærk Feber følte mig yderlig fræt og svag og blev overfaldet af Kuldegysninger med korte Mellemrum. Jeg besluttede da at holde Rast Dagen efter, da vi skulde naa den berømte Negerfyrste Mwato Yamvos Residens. Men saa sluttede der sig til Feberens stærke Opkastninger, navnlig af Galde, og jeg opdagede, at Urinen var næsten sort — det sikre Tegn paa Hæmaturiens Udbrud.

En glædelig Opdagelse var det ingenlunde.

Hvad jeg hidtil havde hørt og læst om denne Sygdom, gjorde mig det klart, at det rimeligvis var den sikre Død.

I København havde jeg i 1902, forinden min Afrejse til Congo, en Samtale med en højtstaaende Embedsmand, der fortalte om den danske Løjtnant Andersen, der netop havde været hjemme med Orlov. Denne havde berettet om Hæmaturien, at det var en Slags Nyreblødning, som havde sin Krise den tredje Dag, Og da var den Syges Skæbne afgjort: enten kom han sig meget langsomt, eller han døde straks.

Hvis dette har været den almindelige Mening, kan man egentlig ikke undre sig over, at de fleste har mistet Modstandskraften — navnlig den moralske ved Sygdommens Udbrud.

Hvad der havde slaet mig hos dem, jeg havde set rejse hjem til Evropa efter et saadant Anfald, var den rent uhyggelige Afmagring, den gulliggraa Ansigtifarve og det gule Skær, der kom i det hvide i Øjnene.

Efter at de første Opkastninger var overstaaet, ordnede jeg foreløbig de tjenstlige Forhold. Jeg udarbejdede en kort skriftlig Instruktion for min Adjoint, en ung Ingeniør, skrev nogle Disposi-

tioner angaaende mine personlige Ejendele, udfyldte Anvisninger til mine sorte Tjenere og ordnede Provianteringsspørgsmaalet.

Min Adjoint fik Ordre til at tage min Temperatur 6 Gange daglig og i Tilfælde af min Død udsende en nøje Beskrivelse af Sygdommens Forløb.

Saa tog jeg fat paa Gennemlæsningen af den lille Vejledning, som den bekendte Dr. Dreypondt havde udarbejdet, og som jeg fulgte bogstaveligt.

Jeg har forøvrigt fulgt den ikke alene de fire Gange, jeg selv har været syg, men ogsaa i de enkelte Tilfælde, hvor jeg plejede andre Hvide, der havde Hæmaturi. Og jeg har derved gjort en Iagttagelse, der er ganske interessant.

Dr. Dreypondt siger, ganske en passant, at man skal passe paa ikke at lade sig narre af en behagelig Træthedsfølelse og Lyst til at hvile rigtig ud; thi det er den egentlige Krisis, der nærmer sig.

Dette er fuldstændig rigtigt — men jeg mener, at det bør raabes ud, skrives med fede Typer. Thi det er netop, naar denne behagelige Træthedsfølelse indfinder sig, at man føler sig saa dejlig søvrig og saa inderlig overbevist om, at nu er Faren overstaaet — man behøver kun Ro.

Og saa sover man ind for ikke mere at vaagne.

Jeg kan maaske takke mine sorte Tjenere for mit Liv. Jeg havde givet dem Ordre til ikke at lade mig sove mere end een Time ad Gangen og saa vække mig, for at jeg kunde drikke — Te, Vand, Mælk — navnlig Mineralvand.

Da jeg Dagen efter Anfaldets Begyndelse følte denne behagelige Fornemmelse af at være fuldstændig vel, blot saa underlig træt og søvrig, fuldstændig klar og med en Temperatur, der gik fra 40,5 ned til 38,5, saa tænkte jeg først, at det alligevel var lykkelig overstaaet, og at jeg sikkert allerede den næste Dag kunde staa op igen. Blot sove rigtig ud først.

Og da jeg blev vækket af mine Sorte, der tyllede en halv eller hel Liter Tevand i mig hver Time, saa kom jeg pludselig til at tænke paa Vejledningens Ord om, at det var farligt at sove ud netop nu.

Man føler sig saa uendelig vel til Mode — ingen Smærter, ingen Opkastninger, ingen Feber, men da jeg vilde rejse mig op i Sengen, opdagede jeg, at jeg heller ingen Kræfter havde mere. Af hele mit Legeme var det kun Hovedet — eller ret-

tere Tankerne, der var fri; jeg havde næppe Kraft nok til at hæve Haanden.

Jeg indskærpede endnu en Gang mine Tjenere de givne Instruktioner, som de iøvrigt troligt fulgte.

Min Adjoint beklagede sig nogle Dage senere over mine Sorte, som han mente burde straffes for Ulydighed og »Respektforseelse«.

De havde, sagde han, flere Gange vækket mig trods hans udtrykkelige Forbud, naar jeg laa i den »sundeste« Søvn.

Senere har jeg ofte tænkt paa, hvor mange af de Hvide, der maaske er sovet ind for bestandig, fordi man ikke har nænnet at vække dem af deres »sunde« Søvn.

I fire Dage holdt jeg Sengen; men fra Solopgang til Solnedgang var mit Telt helt aabent, saa at jeg kunde faa Lys og Luft.

Allerede den tredje Dag følte jeg en stærk Sult — det er det andet farlige Moment under Sygdommen; man maa være meget varsom og saa at sige vænne sig til at spise igen. Et Par Æg rørt i Champagne og Vand var de første Dages eneste Føde.

Derefter gik Helbredelsen hurtig. Gaa kunde jeg ikke før den sjette Dag og endda med Besvær; Legemet var fuldstændig kraftløst. Jeg lod Delperte, Ingeniøren, krokere vor Marchrute de næste fem Dage, indtil vi ankom til Katola, medens jeg selv afvekslende marcherede eller lod mig bære i Hængekøjen.

Og to Uger senere var det gule Skær i Øjnene det eneste, der mindede mig om min første Hæmaturi.

Kejser Nikolaus II.s Land.

De nyeste russiske Opdagelser i Ishavet.

Ved

Direktør, Kaptajn C. Ryder.

I en Meddelelse i sidste Hæfte af Geografisk Tidsskrift omtalte jeg, at den russiske Ishavsekspedition i 1913 ombord i Skibene »Taimyr« og »Waigatsch« under Kaptajn Wilkizki's Kommando havde opdaget nogle nye Landstrækninger Nord for Kap Tscheljuskin, som bekræfter Rigtigheden af afdøde Kommandør Hovgaard's Teorier om Sandsynligheden for at finde Land her.

De Efterretninger, der dengang forelaa, var ikke meget udførlige med Hensyn til de nyopdagede Landstrækningers Beliggenhed og Udstrækning. Der er imidlertid nu fremkommet nærmere Oplysninger herom tilligemed det hosstaaende Kort, som viser de to Skibes Route og de nyopdagede Kysters Beliggenhed.

Skibene forlod Anadyrbugten d. 4. August (ny Stil) og fulgte, som det vil ses af Kortet, paa Udturen fra Beringstrædet hver sin Route, idet der Øst for de Nysibiriske Øer blev truffet saa aabent Farvand, at »Taimyr« kunde gaa Øst og Nord om disse, medens »Waigatsch« fulgte Sibiriens

Kyst mod Vest og blandt andet foretog Opmaalinger af denne langs den østlige Side af Taimyr Halvøen, som afviger noget fra den hidtil tegnede Kystlinie. Øst for de Nysibiriske Øer fandt »Taimyr« en ny Ø, som fik Navnet »General Wilkizki's Ø«, omsejlede derefter Bennett Øen og gik saa i aabent Vand Vest paa.

Begge Skibene mødtes derefter den 23. August ved »Preobraschenski Øen«. Skjønt »Taimyr« paa denne Route var passeret over det Sted, hvor Baron Toll i 1866 mente at have set et Land: »Sannikowlandet«, saa man dog fra »Taimyr« intet dertil.

Fra Preobraschenski Øen fulgtes Skibene ad op langs Taimyr Halvøens Østside, stadig uden at møde Is, indtil de naaede Kap Tscheljuskin; men her mødte man uigennemtrængelige Ismasser, saa at al Fremtrængning videre Vest paa var udelukket. Kaptajn Wilkizki søgte da Nord efter langs Iskanten for om muligt at finde en Gennemfart længere Nord paa. Omtrent 30 Sømil fra Kysten